

Sivistysvaliokunnalle

Asia: VNS 1/2021 vp Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

Suomen Vanhempainliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Suomen Vanhempainliitto pitää yli hallituskausien menevää koulutuspoliittista tavoitteenasettelua tärkeänä. Valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon tavoitetila on selkeä. Vanhempainliitto esittää siihen yhden lisäyksen. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuvassa esitetään keskeiset ja tärkeät muutostekijät. Vanhempainliitto pohtii selonteon aikaulottuvuutta (kohti 2040-lukua). Onko aikajänne liian pitkä nopeasti muuttuvassa maailmassa? Tulisiko aikajännettä lyhentää tai lisätä siihen välitarkastelupisteitä, jolloin se ohjaisi ja kiinnittyisi vahvemmin koulutuspolitiikkaan.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikessa lapsia koskevassa viranomaistoiminnassa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsivaikutusten arviointi on keskeinen työväline lapsen edun ensisijaisuuden varmistamiseksi. Lapsen edun tulisi ohjata kaikkien lapsiin vaikuttavien lakien, määräysten ja kollektiivisten sopimusten hyväksymistä. Kun koulutuspoliittisen selonteon päätöksiä ja toimenpiteitä tehdään, tulee huolehtia erityisen hyvin lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamisesta. Suomen Vanhempainliitto katsoo, että tämä lausuma tulisi lisätä valtioneuvoston koulutuspoliittiseen selontekoon. Koulutuspoliittinen selonteko olisi tärkeä kiinnittää myös lapsistrategiaan.

Vanhempainliitto esittää lausunnossaan huomioita varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen.

2. Tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Perhetaustan vaikutus oppimistuloksiin, lasten ja nuorten koulunkäyntiin ja koulutusvalintoihin nousee toistuvasti esiin koulutuspoliittisessa selonteossa. Siitä huolimatta vanhemmat ja kodit toimijoina jätetään selonteon vision, tavoitteiden ja toimenpiteiden ulkopuolelle. Suomen Vanhempainliitto esittää, että koulutuspoliittisen selonteon tavoitetilaan nostetaan vanhemmat ja kodit oppimista ja hyvinvointia tukevana voimavarana ja ehdottaa, että tavoitetilan toisen kappaleen ('Kaikilla on oikeus oppia ja kasvaa...') loppuun lisätään lause: *'Lasten ja nuorten vanhemmat ovat sitoutuneet tukemaan lastensa oppimista ja koulunkäyntiä ja ovat osallisina vahvistamassa varhaiskasvatus-, koulu- ja oppilaitosyhteisöjen hyvinvointia.'*

3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Suomen Vanhempainliitto pitää varhaiskasvatukselle sekä esi- ja perusopetukselle asetettuja tavoitteita tärkeinä ja esittää esitettyihin toimenpiteisiin seuraavaa:

Lapsen kasvu- ja koulupolkua on tärkeä tarkastella jatkumona, johon tarvitaan nykyistä enemmän lapsen tarpeista lähtevää joustoa. Tämä edellyttää varhaiskasvatus-, esiopetus- ja perusopetuslainsäädännön kokonaisuudistusta.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen edellytys on riittävä rahoitus. Vanhempainliitto kannattaa rahoituksen painopisteen siirtämistä perusrahoitukseen ja pitkäjänteisen kehittämisen

tukemiseen avustushakujen sijaan. Vanhempainliitto pitää myös tärkeänä myönteisen erityiskohtelun rahoituksen vakiinnuttamista, mikä osaltaan vahvistaa yhdenvertaisuutta. Ikäluokkien pieneneminen ei saa näkyä palveluiden laadun heikentymisenä. Ikäluokkien pienenemisestä säästävät rahat tulee käyttää varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon parantamiseen.

Suomen Vanhempainliitto pitää erittäin tärkeänä, että varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen järjestämiselle asetetaan selkeät ja velvoittavat laatutavoitteet ja niiden toteutumista kuvaavat indikaattorit. Niitä tarvittaisiin myös toisen asteen koulutukseen. Indikaattorityössä on huomattava myös erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret. On varmistettava, että opiskeluhuollon palvelut tarjotaan kouluilla, lisättävä opettajien täydennyskoulutusta neurokirjon oppilaiden tukemisesta ja samanaikaisopetuksesta sekä taatava inklusion edistämiseen tarvittavat resurssit. Erityisluokkia tai pienryhmiä ei tule kokonaan poistaa eikä inklusiota saa käyttää säästökeinona. Indikaattoreiden olisi hyvä sisältää myös koulun yhdenvertaista ja tasa-arvoista toimintakulttuuria edistävät toimet, ml. kiusaamisen ja väkivallan vastainen työ.

Koti ja varhaiskasvatus ovat merkityksellisiä kasvuympäristöjä alle kouluikäiselle lapselle. Molemmilla on oma tärkeä tehtävänsä lapsen elämässä, eivätkä ne ole toisiaan poissulkevia eikä niitä tule asettaa vastakkain. Perheiden valintoihin vaikuttavat hyvin monet seikat. Varhaiskasvatuksen palveluohjausta tulee edelleen kehittää ja kohdentaa erityisesti varhaiskasvatukseen siirtymässä oleville lapsiperheille. Palveluohjauksella on suuri merkitys varhaiskasvatuksen osallistumisasteelle, mutta myös sille, mihin varhaiskasvatusmuotoihin perheet hakeutuvat, siksi on tärkeä kertoa myös vaihtoehtojen välisistä eroista vanhemmille. Varhaiskasvatuksen laatu on merkittävä vanhempien valintoihin vaikuttava seikka.

Suomen Vanhempainliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä, että jokainen suomalainen lapsi ja nuori saa maailman parasta varhaiskasvatusta ja koulutusta lähipalveluna. Mitä pienemmistä lapsista on kysymys, sitä tärkeämpää on, että päiväkotia ja koulu ovat lähellä kotia ja koulumatkat ovat turvallisia ja kohtuullisen mittaisia.

Varhainen kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuki on saatava kuntoon; erilaiset tuen muodot tulee saada tehokkaasti käyttöön jo kaikille tukea tarvitseville pienille lapsille. Myös matalan kynnyksen perhepalvelut ovat tärkeitä. Kolmannen sektorin toiminta ja merkitys olisi tärkeä nostaa esiin puhuttaessa ennaltaehkäisystä toiminnasta, hyvinvointia tukevista sosiaali- ja terveyspalveluista ja poikkihallinnollisesta ammattilaisverkostosta.

Hyvinvointi on oppimisen edellytys. Lasten ja nuorten hyvinvointiin tulee kiinnittää jatkossa nykyistä enemmän huomiota, kuten selonteossakin todetaan. Moniammatilliset ja oikea-aikaiset matalan kynnyksen palveluiden lisäksi on tärkeä painottaa, että hyvinvointia rakennetaan ennen kaikkea välittävissä, yhteisöllisissä ja osallisuuteen kannustavissa päiväkotia- ja kouluyhteisöissä, jotka henkilökunta, lapset ja vanhemmat rakentavat yhdessä. Vanhempainliitto pitää erittäin tärkeänä, että varhaiskasvatus- ja kouluyhteisöjen hyvinvointiin, osallisuuteen ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn panostetaan. Vanhempainliitto kannattaa valtakunnallisen sitouttavan kouluyhteisötyön mallin luomista. Kouluyhteisötyöhön tulee ottaa vahvasti mukaan myös oppilaat ja heidän vanhempansa.

3.2 Toinen aste

Toisen asteen toimenpiteissä painotetaan vahvasti uutta teknologiaa sekä digitaalisia oppimisympäristöjä ja -ratkaisuja. Toisen asteen vuoden 2040 tulevaisuuskuvassa todetaan: ”Koulutuksen järjestäjäorganisaatiot voivat olla fyysisten tilojen ja laitteiden osalta keveitä. Ajasta ja paikasta riippumattomalla toteutuksella edesautetaan asiakaslähtöistä ja joustavaa toimintaa sekä hyvää saavutettavuutta. Samalla parannetaan opetuksen ja ohjauksen laatua. Sekä ammatillisen koulutuksen että lukiokoulutuksen järjestäjiä on oleellisesti nykyistä vähemmän.” Suomen Vanhempainliitto muistuttaa, että digitalisaatiota ja uutta teknologiaa tulee hyödyntää koulutuksessa aina lasten ja nuorten etu, hyvinvointi ja oppijoiden erilaiset tarpeet huomioiden.

Selonteossakin tuodaan esiin, että vielä itseään etsivät nuoret tarvitsevat tukea valinnoilleen ja opintojen edistymiselle. Aikuisten läsnäolo ja turvallinen opiskeluyhteisö ovat tärkeitä edellytyksiä perusasteen päättäneiden hyvinvoinnille ja oppimiselle. Osalle nuorista itseohjautuvuus on haastavaa ja he tarvitsevat vahvasti yhteisön tukea ja yhdessä oppimista. Opiskelijayhteisö ja siihen kuuluminen ovat tärkeitä kaikille nuorille. Vanhempainliitto kysyy, miten voidaan taata yhteisöllisyys ja riittävä opiskelijoiden tuki ilman kasvokkain tapahtuvia kohtaamisia ja ohjausta? Koronapandemian aikainen etäopetus on osoittanut, että virtuaaliset ympäristöt eivät korvaa kasvokkaisia kohtaamisia. Pahoinvointi ja yksinäisyys ovat lisääntyneet. Jos koulutuksen järjestäjätahoja karsitaan ja kasvokkain tapahtuvaa ohjausta vähennetään, sillä voi olla merkittävät seuraukset nuorten hyvinvoinnille. Tuen tarpeet eivät tule esille, jos opettaja ei kohtaa kasvokkain opiskelijoita.

Oppivelvollisuuden laajentuessa vanhempien vastuu oppivelvollisuuden suorittamisesta laajenee toiselle asteelle. Tämä edellyttää kodin ja oppilaitosten välisen yhteistyön tiivistämistä, mikä olisi tärkeä nostaa esiin myös koulutuspoliittisessa selonteossa. Kotien kanssa tehtävä yhteistyö on toisella asteella ollut toistaiseksi varsin vähäistä. Oppivelvollisuuden laajentuessa sen tarve kasvaa huomattavasti. Vanhemmat voivat huolehtia lapsensa oppivelvollisuuden toteutumisesta ainoastaan, mikäli saavat tietoa oppilaitoksen toiminnasta, opinnoista sekä oman lapsen oppimisesta ja etenemisestä.

3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Pätevät ja osaamistaan uudistavat opettajat ovat laadukkaan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen edellytys. Pätevien opettajien ja muun henkilöstön alueelliseen saatavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Myös alalla pysymisen haasteisiin tulee etsiä ratkaisuja. Koulutukselliset umpiperät tulee välttää ja täydennyskoulutuksen saavutettavuuteen tulee kiinnittää huomiota. Vaikka opettajankoulutuslaitokset voivat päättää itsenäisesti koulutuksen sisällöstä, olisi opettajankoulutuslaitoksia voitava sitouttaa ja ohjata niihin tavoitteisiin, joita kansallisesti asetetaan.

3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisten perheiden kokonaisvaltainen tuki ja vanhempien mukaan ottaminen kodin ja koulun yhteistyöhön nykyistä enemmän ja monipuolisemmin on tärkeä kehittämisen kohde ja tukee osaltaan maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimista ja oppimispolkuja. Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että myös varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta koskevissa toimenpiteissä nostetaan esiin maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oppimisedellytysten ja koulutussiirtymien turvaaminen ja esitetään niihin toimenpiteitä.

Helsingissä 7.5.2021

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Eritysisiantuntija